

Dünýäniň in meşhur kezzaplary

Category: Geň-taňsy wakalar, Kitapcy, Medisina

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Dünýäniň in meşhur kezzaplary

DÜNYÄNIŇ IŇ MEŞHUR KEZZAPLARY

"Ygtybaryň ýokdur, sözüň ýalandyr..."

Magtymguly Pyragy.

Biziň häzirki döwrümüzde iň köp duş gelinýän ýaramaz pişe kezzapçylyk bolsa gerek. Araňyzda kezzapçylygyň oduna ýanmadyk bardyr öýdemzok. Käbir kezzaplar üçin kezzapçylyk özbaşyna bir sungat. Muny oňarmak üçinem aýratyn zehin, aýratyn ukyp gerek. Her kesiň elinden kezzaplyk gelmeýär. Aşakda taryhyň dürli döwürlerinde ýaşap geçen "ýakasy gaýyşly" kezzaplaryň sanawyna ser salanyňyzda munuň şeýledigine göz ýetirseňiz gerek.

■ Frenk Abigneýl (1948)

Dünýäniň in meşhur kezzaplarynyň biri Frenk Abigneýldir. Ol ýörite biliminiň yoklugyna garamazdan döwrüniň in uly howa ýollary gullugynda birnäçe aýlap uçarmanlyk edipdir. Uçarmanlykdan bizar bolup uly hassahanalaryň birinde lukman bolup işläp başlapdyr. Lukmançylykdanam irip prokuratura edarasyna sümülipdir. Elbetde, onuň ne-hä medisina ugrundan, ne-de hukuk ugrundan bilimi bardy. Abigneýl galphorlyk edip ýol almakda görlüp-eşdilmedik ukyba eýedi. Onuň gallaplykdanam başy çykýan eken. Abigneýl millionlarça dollarlyk galp pul we çek ýasabilipdir. Onuň gallaplygyna haýran galmazlyk mümkin däl eken, çünki bank işgärleri we pul boýunça ýörite hünärmenler onuň ýasan galp pullaryny hakyky puldan tapawutlandyryp bilmändir.

Abigneýl ele salnandan soň FBR-niň hasabyna işläp başlapdyr. 2002-nji ýylda dünýä belli kinorežissýor Stiwens Spilberg "Başarsaň tut!" («Поймай меня, если сможешь» – "Catch Me If You Can") ady bilen Abigneýliň kezzapçylykly durmuşyny

ekranlaşdyrylypdy. Abigneýliň roluny Leonardo Di Kaprio oýnapdy.

■ Osman Ziýa Sülün (1923-1984)

Türkiýäniň adybelli kezzaplaryndan bolan Osman Ziýa Sülün diýseň täsin kezzapçylyk tilsimlerini oýlap tapypdyr. Sülün Osman ady bilen tanalan bu kezzabyň "müşderileri" Türkiýäniň dürli künjeklerinden Stambula işlemäge ýa-ga gezmäge gelyän sada adamlar bolupdyr. Sülün Osman olara Bosfor köprüsi, Galata diňi, tramwaýlar, gämiler, sagat küňreleri ýaly satmasy mümkin däl gozgalmasyz emläkleri "satypdyr". Onuň toruna düşen sada adamlar bolsa göwünlerine hiç hili şübhe getirmän onuň satýan zatlaryna pul geçiripdir. Bir gezek ol sagat küňresiniň öňünde durup, sagada seredenlere onuň satlykdygyny aýdypdyr. Başga bir gezek bolsa amerikanlaryň Stambula gelen uçar daşajy gämisini bir ynanjaň bendä "satyp" ep-esli pul çilipdir.

■ Jorj Parker (1860-1936)

Jorj Parker Nýu-Ýorkuň Metropoliten muzeýini, Garaşsyzlyk binasyny, Bruklin köprüsini birnäçe gezek "satlyga" çykarypdyr. Onuň kezzaplygy şeýle bir ösen derejede bolupdyr welin, hatda puly ýetmeýän müşderilerine "satlyk" köprini nesýesine-de beriberýän eken.

■ Çarlz Ponsi (1882-1949)

Asly italiýaly Çarlz Ponsi "sagat zynjyry" diýip at berlen kezzapçylyk tilsiminiň awtorydy. 1903-nji ýylda ABŞ-na göçen Ponsi döreden kezzaplyk tilsimi arkaly 225 amerikan dollaryna barabar baýlygyň eýesi boldy. Ponsi adamlardan pul toplapdyr, soň ýene toplan pullaryny başga adamlara paýlapdyr. Adamlar pul gazanýandyryn öýdüp ellerindäki bolanja puluny Ponsä beripdir. Aslynda oniň bar edýän işi puluň özüne berilmegi üçin adamlaryň ynamyna girmekden başga zat däldi. Bu kezzapçylykly emel soňabaka diýseň ýörgünli boldy. Birgiden kezzap bu adamlary bu emele çolaşdyryp millionlarça dollar

gazanmagy başardy.

2013-nji ýylda kinorežissýor Dante Dezart "Ponsiniň tilsimi" («Схема Понци» – "Le système de Ponzi") atly telefilm surata düşürdi. Çarlz Ponsiniň roluny Skali Delpeýra oýnapdy.

■ Wiktor Lýustig (1890-1947)

Asly çehiýaly Wiktor Lýustig ABŞ-da we Ýewropada eden kezzapçylygy üçin tussag astyna alnyp, meşhur amerikan türmesi bolan "Alkatras" türmesine ugradylypdyr.

Bir gezek ol Parižiň "Eýfel" başnyasyny köne-küşül zatlary satýan jerçä "satypdyr".

Lýustig hususanam pul ýasaýan enjam satybam birgiden adamy aldawa salypdyr. Ol eline alan enjamynyň pul çykarýandygyny aýdyp, adamlary aldamagy oňarýardy we ony 30 dollara satýardy. Elbetde satyn alynan enjam pul çykarmak küje, zat küje...

Wiktor Lýustig öz kezzaplygyndan diýseň hoşal ýaşapdyr. Hatda ol "Dünýäde akmaklaryň şeýle kändigini. Ýalan sözläp ýaşamak nähili ajap!" diýip gaýtalamagy gowy görüpdür.

■ Gerd Haýdeman (1931)

Asyl käri žurnalist bolan Gerd Haýdeman kezzapçylygyň täsin tilsimini oýlap tapypdyr. Ol hemşerileri bilen bile ýazan gündeligini "Gitleriň hut özüniň ýöreden gündeligi" diýip birgiden adamyň "gulagyna depipdir". Döwrüň iň meşhur žurnaly "Stern" bolsa onuň aýdýan gündeligini 6 million dollara satyn alypdyr.

Gülkünç ýeri, gündelikde göze dürtülip duran ýalňyşlyklaryň barlygyna garamazdan taryhy eserler boýunça ýörite hünärmenleriň muny aňsyrmanlygydy.

■ Bernard Meýdoff (1938)

Bernard Meýdoff ABŞ-nyň iň meşhur we iň uly maliýe edaralaryny "suwsuz äkidip suwsuz getirdi". Aslynda ol dünýäniň iň uly "NASDAQ" birža fondunyň başlygydy. Meýdoff soňabaka dürli kezzapçylyk ýoly arkaly maliýe guramalarynyň pullaryny özüniň dürli ýurtlaryň bankynda açan hasabyna geçiripdir.

Meýdoffyň kezzapdygy bilinensoň tegelek 50 million dollar gürüm-jürüm bolýar. Meýdoff 150 ýyl azatlyk mahrum edilenem bolsa ýiten pullaryň nirdedigini anyklamak başartmandyr.

2017-nji ýylda Meýdoffyň kezzapçylykly durmuşy hakynda Diana Enrikesiň adybir kitabyba esaslanyp kinorežissýor Barri Lewinson tarapyndan "Kezzaplaryň atasy" ("Мастер лжи" или «Лжец, Великий и Ужасный» – англ. "The Wizard of Lies") atly telefilm surata düşürildi. Meýdoffyň rolunda dünýä belli aktýor Robert de Niro oýnaýar.

■ Ahmet Güneý Zobu

"Raki" lakamly Ahmet Güneý Zobu Türkiýäniň taryhynda kezzaplyk bilen ýaka tanadan tüýkesmeleriň iň meşhury bolsa gerek. Häzir Stambulyň Jahanhir raýonynda suw stansiýasyny ýöredýän Güneý Zobu Osmanly döwletiniň generallaryndan Hasan Ryza paşanyň agtygy, Ikinji jahan urşy ýyllarynda Türkiýäniň Moskwadaky adatdan daşary we doly ygtyýarly ilçisi Şemsetdin Zobunyň ogludyr.

Geçen asyryň 80-nji ýyllary onuň ýylдыzynyň parlaýan wagtydy. Raki (Rokki) lakamly bu kezzap esasan bikanun işler bilen meşgullanýan adamlary aldawa düşürýän eken. Şonuň üçin onuň "müşderileri" hukuk goraýjy edaralara arz etmäge çekinipdirler. Ol pul çalşygynyň gadagan edilen ýyllarynda pul çalyşjak bolup ýüz tutýanlary toruna salypdyr. Şeýle-de, Raki iňlis dilini suwara bilipdir. Bir gezek ol amerikan ofiseriniň eşigini geýip myhmanhanalaryň birinde "müşderisine" garaşyp durka, myhmanhana şol wagtyň premýer-ministri Süleýman Demirel gelip girýär. Süleýman Demirel amerikan ofiseridir öýdüp, onuň bilen esli salym gürründeş bolupdyr.

■ Jordan Belfort (1962)

Jordan Belfort bolsa birža fondlaryndan kän baş çykarmaýan pul goýumçylara arzan aksiýalary gymmatbahaly aksiýa ýaly görkezip million dollarlyk pul işledi. Onuň gazanan pullarynyň jemi 110 million dollardan agypdyr. Belfortyň bu kezzapçylygy-da kinomatografiýaçylaryň gözünden sypmady. 2013-nji ýylda

düşürilen "Uoll-stritiň möjegi" («Волк с Уолл-стрит») kinofilminde onuň roluny Leonardo Di Kaprio oýnaýar.

Internet maglumatlary esasynda taýýarlandy.

Geň-taňsy wakalar